

---

## PROTOCOL DE PREVENCIÓ I ACTUACIÓ EN CAS DE SOSPITA O CERTESA D'ABUSOS SEXUALS A LES ACTIVITATS DE FUNDESPLAI

---

### **Presentació:**

Aquest és un document, que emmarca els aspectes indispensables, que els professionals que treballen amb la infància, a Fundesplai, han de conèixer en relació al tema dels abusos sexuals.

Sembla que aquest sigui un tema que ens quedi lluny, que reprenem quan alguna notícia impactant, en relació a abusos sexuals, veu la llum als mitjans de comunicació, però no podem oblidar que 1 de cada 5<sup>1</sup> persones ha patit, en algun moment de la seva infància, una situació d'abús sexual, normalment per part d'una persona adulta, i en d'altres casos per part d'un altre infant.

Volem que totes les persones, professionals i voluntaris/es, que treballen a Fundesplai trobin en aquest protocol una guia per l'actuació davant la sospita o la certesa d'abusos sexuals cap a un infant, i presentar alguns recursos que poden ser emprats en les intervencions educatives que des dels diferents serveis de Fundesplai portem a terme per tal de educar en el respecte envers la intimitat de cada persona.

### **Objectius:**

1. Dotar d'un marc conceptual a les persones, professionals i voluntaris/es de Fundesplai sobre la concepció dels abusos sexuals en la infància.
2. Establir els procediments d'actuació davant d'una sospita o davant de la certesa d'abusos sexuals.
3. Donar algunes eines pedagògiques per tal de poder treballar amb els infants el respecte cap a la intimitat i el cos de l'altre.
4. Vetllar per la no vulneració dels Drets de l'Infant.

---

<sup>1</sup> Aquesta dada 1/5 la situa el Consell d'Europa a la seva campanya de prevenció sobre l'abús sexual infantil.

### **Abast del protocol:**

L'abast d'aquest protocol es fa extensiu a tot les entitats, serveis i activitats que es desenvolupen i conformen Fundesplai.

### **Fonts del protocol**

Per elaborar els dos procediments que presentem a continuació hem tingut en consideració:

Protocol marc d'actuacions en casos d'abusos sexuals i altres maltractaments greus a menors, Document impulsat pel Síndic de Greuges de Catalunya al setembre del 2006

Les directrius que marca El protocol de detecció, notificació, derivació i coordinació de les situacions de maltractament infantil i adolescent en l'àmbit educatiu, Signat pels d'Ensenyament i Benestar social el juny de 2012.

El protocol de prevenció dels abusos sexuals en l'àmbit del lleure de la Fundació Vicki Bernadet. Maig 2014.

### **Conceptualització al voltant dels abusos sexuals en la infància:**

#### **Definició:**

Un infant és maltractat quan és objecte de violència, física, psíquica, i/o sexual, de fet i/o per omissió, per part de les persones o institucions de les quals depèn en el seu correcte desenvolupament o per part de qualsevol altre persona.

**Abús sexual:** és aquella situació en la qual un infant o adolescent és utilitzat per satisfer els desitjos sexuals de l'adult, o qualsevol persona major d'edat, o quan l'agressor/a està en una posició de poder o control sobre l'altre menor; ja sigui presenciant o participant en activitats sexuals, que violen els tabús socials i legals de la societat i que ell no comprèn o per a les quals no està preparat d'acord amb el seu desenvolupament i que, per tant, no hi pot donar el consentiment (incest, violació, tocaments, seducció verbal, masturbació en presència d'un menor, pornografia, ...)

## Tipologies d'abús sexual:

Hem de ser conscients que existeixen **múltiples conductes i situacions** que poden incloure's dins del que podríem denominar **l'espectre de l'abús sexual infantil** i que tot professional ha de conèixer per poder realitzar una tasca de protecció i vetlla del correcte desenvolupament d'un menor.

Dins de les **tipologies de l'abús sexual infantil** s'inclouen tant les conductes que impliquen **contacte físic** com són les tocaments, la masturbació, o la penetració oral, anal o vaginal; com aquelles **que no impliquen directament aquest contacte**, com les proposicions verbals explícites, exhibir els òrgans sexuals, amb el propòsit d'obtenir excitació o gratificació sexual, realitzar l'acte sexual intencionadament davant la presència d'un menor o, masturbar-se en presència d'un infant, o la utilització del menor per a la creació de materials pornogràfics.

D'altra banda l'abús sexual pot ser **intrafamiliar**, també denominat incest, que es produeix quan la conducta sexual és realitzada per un parent o per figures adultes que estiguin cobrint de manera estable el paper de figures parentals; o **extrafamiliar**, que es produeix quan hi ha una relació sexual entre un adult i un menor, exceptuant els casos assenyalats per l'incest.

Tindríem també abusos **aguts**, quan els sofreix en una única ocasió; o **crònics**, aquells que es produeixen en més d'una ocasió, poden perdurar llargs períodes de temps i solen ser comesos per persones de l'entorn del menor.

## L'abús sexual online:

Els canvis socials i tecnològics donen lloc, al seu torn, a noves tipologies d'abús que els professionals han de conèixer. Dins de l'abús sexual sense contacte físic destaca **l'exposició involuntària a material sexual a Internet**, que cal diferenciar d'aquells casos en els quals el nen/a i/o adolescent, voluntàriament, accedeix a aquest tipus de materials. En l'exposició involuntària no existiria un agressor directe, sinó que el nen/a i/o adolescent, per si sol, en utilitzar Internet per xatejar, buscar informació o jugar, és exposat de forma involuntària a un material amb escenes sexuals explícites.

Cal esmentar el denominat **online sexual grooming** o abús sexual a través d'Internet, referit a aquells casos en els quals un adult es connecta a Internet i estableix relació amb un nen/a i/o adolescent, habitualment fent-se passar per un altre jove o per un personatge conegut de l'àmbit juvenil, iniciant una relació sexual virtual, que comença per converses i pot acabar amb fotografies, vídeos sexuals, així com en els casos més greus, amb abusos en el món real.

Altres estudis han analitzat les característiques i efectes psicològics de les **trucades telefòniques obscenes** o del recent **sexting**, en referència a l'ús de telèfons mòbils amb càmeres incorporades per produir i distribuir imatges d'un mateix, o d'altres, en una postura o actitud provocativa que manifesten una clara intenció sexual.

### **Valoració del maltractament:**

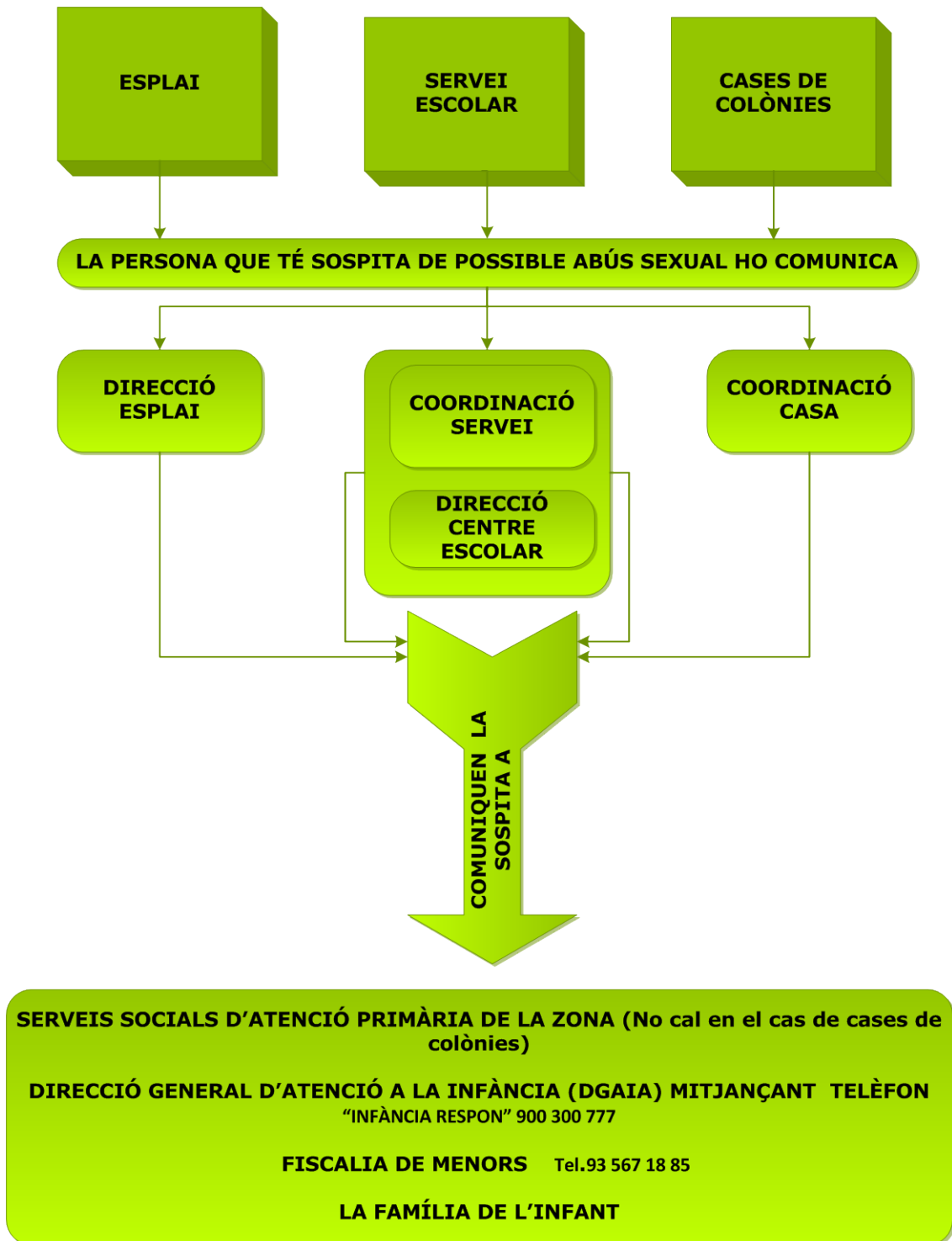
Podríem diferenciar tres grups de situacions:

1. **Situació de sospita fonamentada** d'abús sexual: es aquella situació on el diagnòstic no permet confirmar, en aquesta primera valoració, la certesa de l'abús, tot i així esdevé necessària la protecció immediata del menor.
2. **Situació greu i amb certesa de diagnòstic:** és aquella situació on el professional que atén un menor sap que una altra persona n'ha abusat. Aquesta situació inevitablement comportarà la intervenció del sistema de protecció i del sistema penal des de l'inici, i la protecció immediata de l'infant.
3. **Situació d'abús sexual d'un infant cap a un altre infant:** és aquella situació on s'ha produït un abús sexual i l'agressor és un infant. És important notificar-ho, ja siguin les famílies o el propi recurs d'infància, ja que pot servir per evitar la cronificació d'una conducta abusiva i que comportarà problemes legals en el futur. És la manera d'iniciar una feina amb l'infant infractor i que en el procés es pugui treballar de forma educativa el que comporta la situació d'abús produïda i poder fer una feina de reconducció d'aquesta conducta inadmissible.

**Procediment en cas de sospita d'abús sexual:**

**Situació de sospita fonamentada** d'abús sexual: és aquella situació on el diagnòstic no permet confirmar en aquesta primera valoració la certesa de maltractament, tot i així esdevé necessària la protecció immediata del menor.

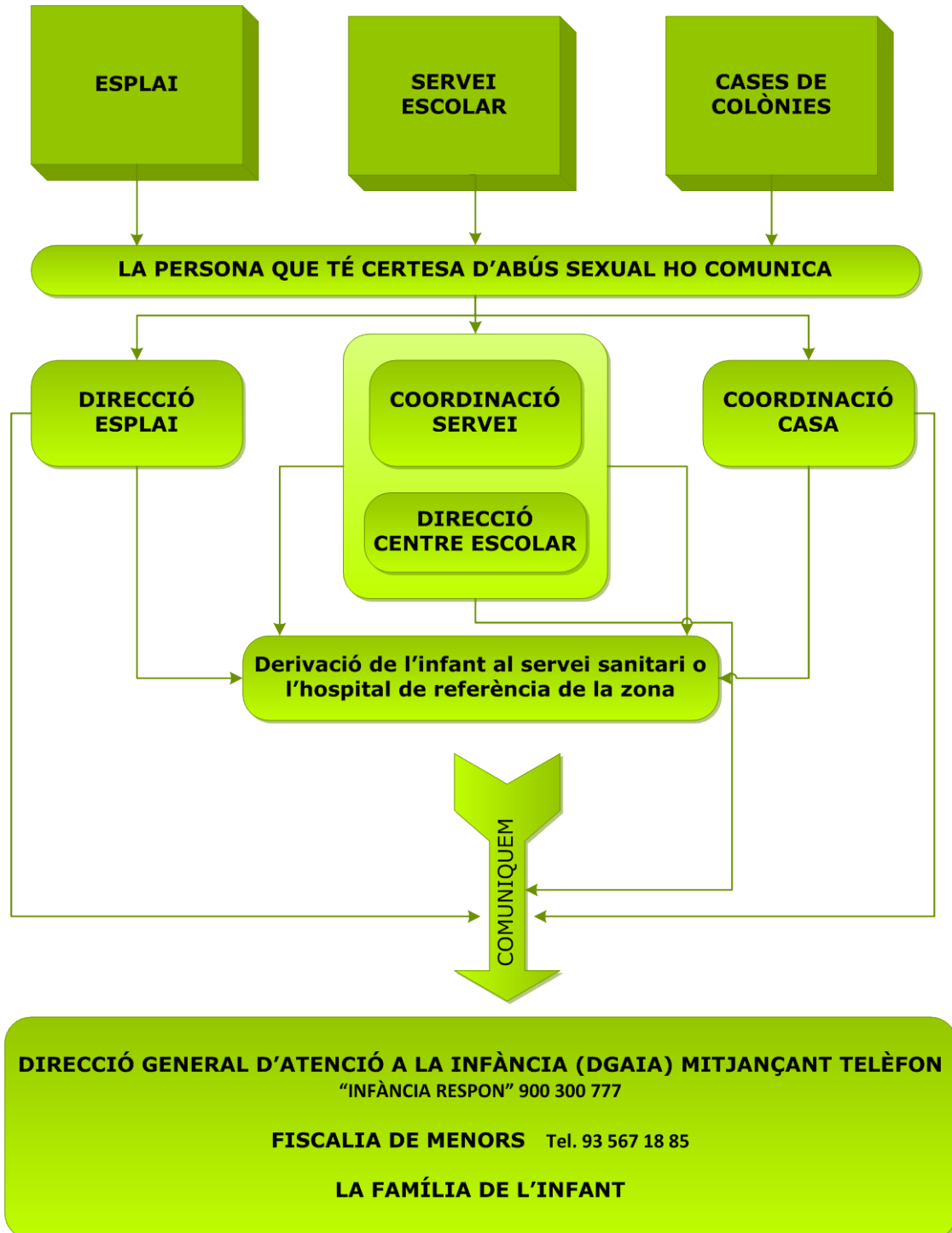
Qualsevol acció serà comunicada al referent tècnic a Fundesplai, que donarà el suport necessari.



**Procediment en cas de certesa d'abús sexual:**

**Situació greu i amb certesa de diagnòstic:** és aquella situació on el professional que atén un menor sap que una altra persona n'ha abusat. Aquesta situació inevitablement comportarà la intervenció del sistema protector i del sistema penal des de l'inici, i la protecció immediata de l'infant.

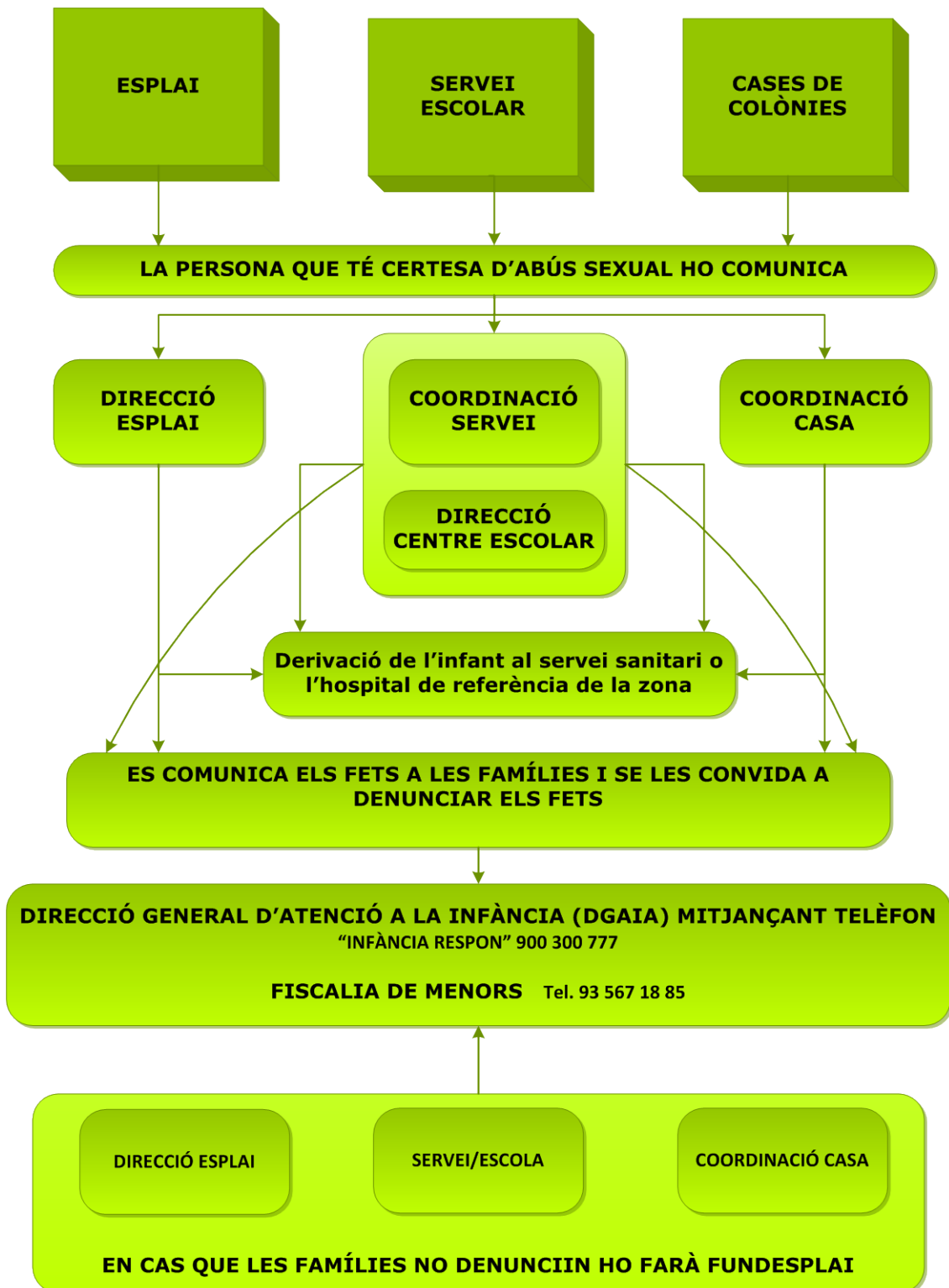
Qualsevol acció serà comunicada al referent tècnic a Fundesplai, que donarà el suport necessari.



## Procediment en cas de certesa d'abús sexual entre dos infants :

**Situació d'abús sexual d'un infant cap a un altre infant:** és aquella situació on s'ha produït un abús sexual i l'agressor és un infant. És important notificar-ho, ja siguin les famílies o el propi recurs d'infància, ja que pot servir per evitar la cronificació d'una conducta abusiva i que comportarà problemes legals en el futur.

Qualsevol acció serà comunicada al referent tècnic a Fundesplai, que donarà el suport necessari.



### **Alguns consells per prevenir l'abús sexual:**

Recorda que per prevenir l'abús sexual podem fer algunes coses tant a nivell didàctic amb els infants, com a nivell d'equip.

**A nivell didàctic:** en el següent apartat d'aquest document et proposem una sèrie de propostes didàctiques per tal de poder treballar amb els infants el que són els abusos sexuals i com detectar situacions que els hi permetin reconèixer conductes anormals en les relacions que mantenen amb els adults i també entre els companys/es.

**A nivell d'equip:** recorda que en la intervenció educativa amb els infants, ja sigui en un esplai, en un servei d'infància o en una casa de colònies, hi ha una sèrie d'aspectes que com a professionals i voluntaris/es hem de tenir en compte, i que ajuden a evitar situacions de risc. Algunes recomanacions són:

- No donar el teu número de telèfon personal als infants.
- No fer fotografies dels infants sense autorització familiar i molt menys en situacions d'intimitat de l'infant, com pot ser quan està canviant-se de roba per fer una activitat esportiva de natura, etc.
- No fer ús inadequat de les xarxes socials per mostrar imatges on surten infants sense tenir l'autorització corresponent.
- Als vestuaris intentem sempre ser-hi dues persones adultes, ja que sempre serà més difícil que es produeixi un abús, és important no facilitar a l'abusador els possibles escenaris on pot actuar.
- A les colònies recordeu de visitar les habitacions durant la nit, per tal d'evitar abusos entre companys/es. És aconsellable que aquesta vigilància es faci entre dos monitors/es.
- Recorda de promoure els espais participatius on els infants puguin expressar-se, ja que si treballem potenciant la participació i l'expressió dels infants pot ser una manera per detectar situacions i comportaments inadequats relacionats amb l'abús sexual.

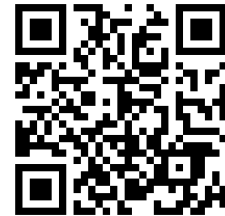


**Alguns recursos pedagògics:**

**LA REGLA DE KIKO:**

La Regla de Kiko és una proposta que ha posat en marxa el Consell Europeu mitjançant el suport web, i que aporta els diferents elements per poder portar a terme una campanya de sensibilització al voltant del tema dels abusos sexuals en la infància. [http://www.underwearrule.org/default\\_es.asp](http://www.underwearrule.org/default_es.asp)

Trobem pòsters de sensibilització al voltant del tema, impresos, fons de pantalla, etc.:



Inclou un conte pels més petits, per tal de explicar-los, d'una forma amena, que hi ha comportaments que no són admissibles.

<https://issuu.com/councilofeurope/docs/kikoylamano>



### **CRIDA BEN FORT:**

Es tracta d'una proposta didàctica feta per l'associació RANA de les Illes Balears. Compta una part de conceptualització i una proposta d'activitats per a infants entre 6 i 11 anys.



<http://www.fundacionrana.org/index.php/es/recursos/descargas/category/2-prevencion-y-programas>

## EL MEU COS ÉS MEU:

Aquest és un llibre de Pro Familia, Associació alemanya per a l'educació i la prevenció sexual, Il·lustrat per Dagmar Geisler.

Mitjançant el personatge de la Clara anem descobrint el cos i tot el que té a veure amb el concepte de "el meu cos és meu".

Dir que no i protegir-se de contactes desagradables no és fàcil. Els nens que se senten segurs de si mateixos tenen més facilitat per dir ben clar el que volen i el que no. Per això és important que tots els nens prenguin consciència dels seus sentiments i del seu cos. Només així podran establir límits.

«Sóc la Clara, i tinc quelcom molt especial: el meu cos! És meu i de ningú més. Si no m'agrada que em toquin, dic: "Deixa'm. No em toquis. No ho vull.»»

A partir dels 5 anys.

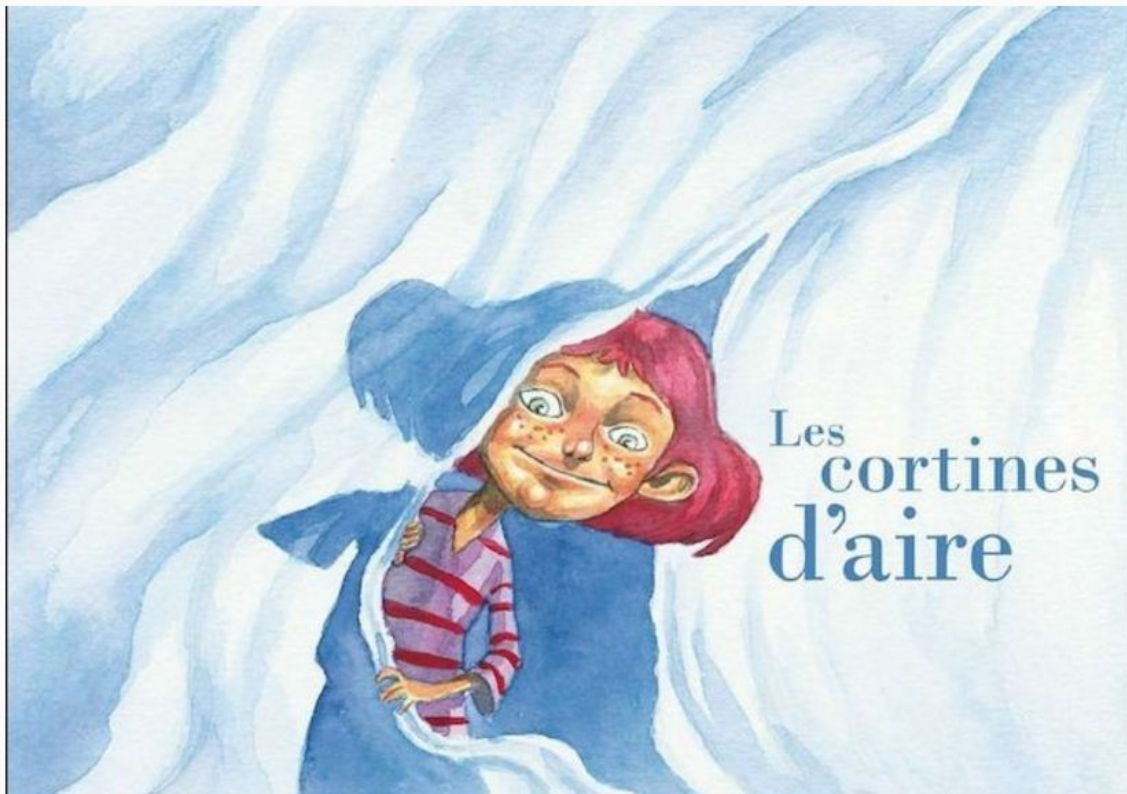


## LES CORTINES D'AIRE:

La fundació Vicki Bernadet ha editat "Les cortines d'Aire", un llibre dirigit a nens de 5 a 10 anys.

Mitjançant els seus protagonistes el conte intenta relacionar alguns fets amb exemples de les vides dels personatges, per així pensar com actuar en situacions difícils, expressant sense por els sentiments, i demanant ajuda en els moments en els quals no és possible resoldre a soles un problema.

El llibre incorpora una petita guia d'ajuda a pares i mares, monitors i mestres, els quals podran prevenir aquest problema mitjançant el joc.

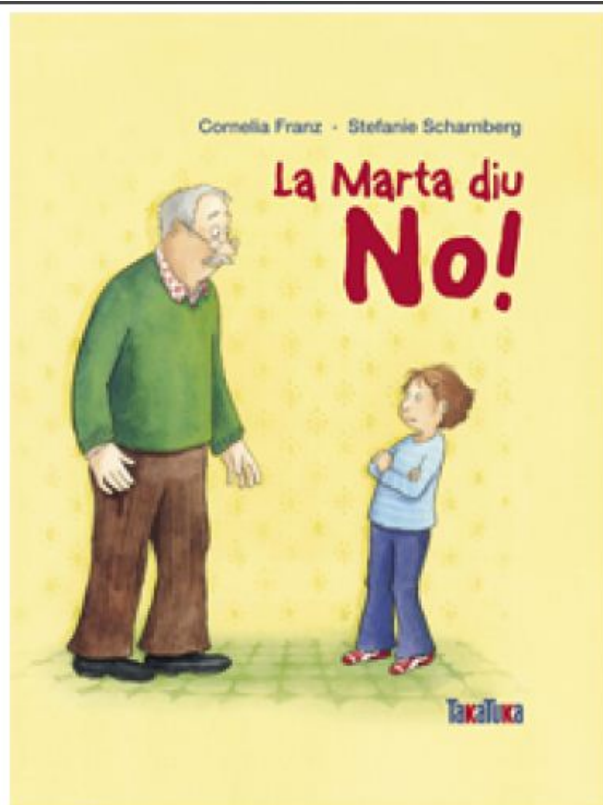


## LA MARTA DIU NO!:

Una altra proposta per treballar el saber dir No. Per a infants a partir dels 6 anys.

Quan la mare plega tard de treballar, la Marta, en sortir de la guarderia, sempre va a ca l'avi Francesc, el veí que viu al pis del costat. De fet, a la Marta l'avi Francesc li cau bé, però darrerament s'arramba massa quan toquen el piano i li fa petons mullats. La Marta no sap com explicar-ho a la mare, això. Un dia es posa malalta, i per fi diu a la mare que ja no té ganes d'anar a ca l'avi Francesc. La mare no s'enfada gens, i aleshores la Marta ja no ha de tornar a casa del veí.

Un llibre per ajudar les nenes i els nens a posar límits i a dir que no.



## PARAULES EMMETZINADES:

Aquesta és una proposta per a infants a partir de 14 anys, ha obtingut el premi EDEBE de literatura juvenil.

Què va passar amb Bàrbara Molina? Mai no es va trobar el seu cos ni es van aconseguir proves per tal de detindre cap culpable. Una telefonada a un mòbil capgira el destí de moltes persones: el d'un policia a punt de jubilar-se, el d'una mare que ha perdut l'esperança de trobar la filla desapareguda, el d'una xica que va traïr la seua millor amiga. Paraules emmetzinades és una crònica d'un dia trepidant, viscut a contrarellotge i protagonitzat per tres persones pròximes a Bàrbara Molina, desapareguda misteriosament i violentament quan tenia quinze anys. Un enigma que, després de quatre anys sense resoldre's, es veurà sacsejat per noves claus. De vegades, la veritat roman oculta en la foscor i només s'il·lumina quan obris una finestra. Una història de mentides, secrets, enganys i falses aparences que toca el viu dels mites inqüestionables. Un relat esfereïdor que dissecciona la hipocresia de la societat moderna. Una denúncia valent dels abusos sexuals infantils, les seues conseqüències devastadores i la seua invisibilitat en el nostre món benpensant.

Aquesta pot ser una bona proposta per fer alguna activitat de lectura i fòrum al voltant d'aquesta temàtica.

